

David Grabijn

Rome's Schroevendraaiers

Harde jaren vijftig

LezersPoort Uitgevers / Haarlem

Inhoud

Vooraf van de uitgever 7

- 1 Tiberius *zolang de meeste schroeven maar vastzitten* 9
 - 2 Caesar *er kan er maar één winnen* 22
 - 3 Spartacus *sommigen tarten het systeem* 35
 - 4 Mercurius *grenzeloze contacten* 49
 - 5 Augustus *schijnvrede* 59
 - 6 Ianus *aan elke voorkant zit een achterkant* 70
 - 7 Plautus *scènes uit het dagelijks leven* 81
 - 8 Constantinus *schroeven worden kruisschroeven* 91
 - 9 Caligula *doordraaien* 104
 - 10 Seneca *onbewogen* 120
 - 11 Juno *zachte krachten* 133
 - 12 Marcus Aurelius *de toekomst* 151
 - 13 Mitescent Saecula *mildere tijden breken aan* 169
- Aantekeningen bij elk hoofdstuk 177
- Nawoord van de schrijver 189
- Biografie 192

Vooraf

Waarom hebben de jaren vijftig niet eeuwig geduurd? Een knusse tijd was het, met echt huiselijke gezelligheid. Je wist waar je aan toe was, waar je bij hoorde, wat je moest doen. Gezag was toen nog heel gewoon. Het leven was eenvoudig; met hard leren en doorwerken kon je iets opbouwen. Wat in de oorlog kapot was gegaan, werd met vereende krachten vervangen of gerepareerd. Meer dan veertig kinderen per schoolklas, dat was geen enkel probleem. De meesters en de juffen waren nooit ziek en nooit naar een studiedag. Op straat kon je vrij spelen, naar school kon je zonder geleide en zonder ritje op de achterbank. Je werd niet als invalide behandeld. In de winter lag er sneeuw en je kon gratis buiten schaatsen zonder ijsbaan. In de zomer kreeg je een keer per week een ijsje van Jamin.

Fijne tijd, toch? Nou, het was ook een beklemmende tijd. Het was alsof de grote mensen er niet helemaal met hun gedachten en gevoelens bij waren. Alsof ze van die oorlog toch wel een flinke dreun hadden gekregen. Hun gezag vertoonde haarscheurtjes. Hun structuren, hun beginselen, hun principes bleken langzaam weg te zakken in een moeras van morele onzekerheid. Het vaderland verdween achter de brede schouders van de Navo en de Europese Economische Gemeenschap. God en het geloof waren in de gruwelen van de oorlog failliet gegaan. De naoorlogse reflex om er 'met hard werken weer bovenop te komen' was niet gericht op de gemeenschap van de mensen of op een beloning in het hiernamaals, maar op het eigen kleine huishouden. Dat leek overzichtelijk, maar het vergrootte de beklemming.

In de jaren vijftig werd de basis gelegd voor een onweerstaanbare vloed van individuele materiële welvaart. Na de geboortegolf kwam de golf van de spullen. De grote mensen stonden op het strand de golven uit het Wilde Westen op te wachten. Als strandjutters visten ze ijskasten, televisies, grammofoons, colaflessen, hamburgers, containers met spijkerbroeken en automobielen uit een grijze zee. Op het strand werd feest gevierd en naar elk rijtjeshuis of flat werd het nodige weggesleept. Thuis op de bank overstemde het geluid van de

televisie voortaan de twijfels over de zin van het leven (is dit waarvoor we in de oorlog zo geleden hebben, is dit wat we tegen de Russen moeten verdedigen?).

Het geweten van de grote mensen bleef behouden in hun kinderen: verwekt in de roes van de bevrijding, in sobere eenvoud opgegroeid en uiteindelijk blootgesteld aan steeds lachwekkender gezag, aan holle woorden, afgelikte idealen, uitgebluste verlangens, verborgen wanhoop en een dubbele moraal. Binnen een jaar of tien zouden die kinderen van de bank afkomen en hun eigen droom volgen.

Moge de lezer iets herkennen.

De uitgever

6 Ianus

aan elke voorkant zit een achterkant

‘Kleine kinderen hebben soms een periode waarin ze elke nacht huilend wakker worden. Ik vraag me af of ze misschien door beginnen te krijgen in wat voor wrede wereld ze terecht zijn gekomen.’

‘Of hebben ze gewoon honger?’

‘Dat is typisch een opmerking voor jou, Otmar. Jij hebt een neiging tot relativeren waar zelfs mijn collega van Defensie iets van kan leren...’

Otmar zit in de werkkamer van de minister van Justitie. Henrik Hekke en hij kennen elkaar goed. Normaal gesproken is het de secretaris-generaal van het ministerie die het contact onderhoudt, maar een enkele keer treffen Otmar en Henrik elkaar om bij te praten en om wat te filosoferen over de grote lijnen. Ze zitten in gemakkelijke fauteuils, met koffie op een tafeltje binnen handbereik.

‘Gelukkig,’ gaat Hekke verder, ‘doen wij er alles aan om de wereld veiliger te maken. Wordt de wereld echt veiliger, denk je?’

‘Wij hebben geen kinderen, maar wel een paar nichtjes en neefjes. En burens met kinderen. Ik hoor ’s nachts inderdaad soms kinderen huilen. Ja, wat voor toekomst bieden we de kinderen? Ik denk dat wij daar zelf weinig invloed op hebben. Wij zaten een half jaar geleden in deze zelfde kamer en kwamen toen tot de conclusie dat we ons inlichtingenwerk beter op konden geven en ons moesten abonneren op de bulletins van de CIA.’

‘Dat kan ik mij niet herinneren, maar we hebben de neiging om soms wat wild om ons heen te filosoferen, Otmar.’

‘Jij zei nog dat de CIA wapens levert aan groepen burgers, zodat ze zich kunnen verdedigen als de Russen komen en dat dezelfde CIA af luisterapparatuur laat plaatsen bij linkse parlementsleden.’

‘Dat heb ik van de premier. Maar heb ik dat echt aan jou verteld? Kan ik me niet voorstellen. Vergeet het maar snel, alsjeblieft. Hoe gaat het met jullie Ringstedkwesitie? Ik heb er wel iets over voorbij zien komen, maar je moet me vergeven dat ik niet alles kan onthouden wat ze me voorleggen.’

Otmar kijkt zijn vriend ernstig aan. Hij slaat zijn benen over elkaar en wil beginnen aan een samenvatting, maar Hekke is in een bespiegelende stemming.

'Ach, de Russen. Ik heb er als minister natuurlijk geen mening over, maar als mens heb ik er moeite mee. Na de oorlog vielen onze communistische vrienden buiten de boot en werden onze voormalige Duitse vijanden binnenboord gehesen. Zolang je hard werkt en er niet teveel over nadenkt, zie je alleen de voordelen, maar als je, zoals wij nu doen, er op je gemak eens bij gaat zitten, vraag je je af of wij wel de goede kant uitgaan. Je moet dat natuurlijk niet verder vertellen, maar na de oorlog deden we niet langer wat de Duitsers wilden. We deden voortaan wat de Amerikanen wilden. Gelukkig luisteren we naar hun muziek, kauwen we hun kauwgom en willen we zo veel mogelijk van hun gewoonten overnemen, maar voor mij wringt er iets.

Inmiddels zitten we in de Navo en kan er een atoomoorlog uitbreken. De Russen staan aan de poort en alles wat we hebben bereikt, is de vrijheid om allemaal onze eigen tv en onze eigen ijskast uit te zoeken. Wie gelooft nog ergens in? In de kerk komen we nog maar een paar keer in ons hele leven, het is folklore. Het socialisme? Ik ben socialistisch minister, maar als je mij vraagt of ik iets van solidariteit of visie proef in het beleid van dit kabinet? Ik dacht het niet.'

Hekke moet even diep ademhalen en Otmar gebruikt dat moment om ook iets te berde te brengen. 'Ik ben blij dat het geen oorlog meer is, Henrik. Dat onze vrienden niet meer elk moment door onze eigen politieagenten kunnen worden opgepakt om naar een kamp gestuurd te worden. Maar we zitten inderdaad midden in de machtsstrijd tussen Russen en Amerikanen. Wij kunnen alleen maar schuilen onder de Amerikaanse atoomparaplu. Europa is irrelevant. Het enige wat ons in Europa rest, is economische bondgenootschappen sluiten. Daarmee doen we de Amerikanen een plezier, want dan vliegen we elkaar niet in de haren en hoeven zij ons niet steeds uit elkaar te halen. En we zitten de Russen er lekker mee dwars, want die zien ons liever verdeeld en zwak.'

'Wat zitten we toch te somberen, Otmar. Jij bent toch ook blij dat je niet door een Russische tank bent bevrijd en dat je Amerikaanse cola kunt drinken? Kom op, laten we iets voor de Amerikanen en hun Britse vrienden overhebben. Vertel, hoe is het met je Ringstedman?'

'Wil je dat echt weten? Het is een saai verhaal.'

'Vertel me dan alleen maar je conclusies of desnoods je vermoedens.'

‘Goed. Moskou, de KGB of een directoraat dat we niet kennen, voert een speciaal programma uit om het Westen te destabiliseren. Dobrorolski – zo heet de gesneuvelde Rus – is in Ringsted in een val gelokt nadat hij in ons land een of meer acties had afgerond. Mijn vermoeden is dat de man min of meer de kluts is kwijtgeraakt. Hij maakt op mij de indruk van een genie met grillige karaktertrekken. Trouw aan Moskou maar vooral ook trouw aan zijn eigen grillen. Waarschijnlijk is Moskou de grip op hem kwijt geraakt en heeft hij de benen genomen, waarna hij in Ringsted door de KGB, of door de CIA, of door MI6 van de Britten te pakken is genomen in wat de indruk maakt van een liefdesdrama.’

‘Wat bedoel je met grillig?’

‘We weten dat hij zich verdiepte in buitenaardse beschavingen en prehistorische stenen en meer van dat soort onzin. Hij heeft in een nachtclub een stripteadanseres versierd. En hij hield zich bezig met psychische energie of zoiets. Nou, als dat geen grillige karaktertrekken zijn!’

‘Dat valt wel mee, Otmar. Mijn vrouw leest boeken over de Vikingen en laatst hoorde ik haar tegen een vriendin vertellen over ronde schroeiplekken die in Californië zijn gevonden en die duiden op bezoek van vliegende schotels. Mijn vrouw is inderdaad nogal grillig, nu ik erover nadenk, maar dat is toch niets bijzonders? En nachtclubs? Ben jij soms nog nooit in een nachtclub geweest? Of mag je vrouw dat niet weten? Ik zal het niet verder vertellen, hoor.’

Otmar voelt zijn gezicht warm worden en hoopt dat dat voor de ander niet zichtbaar is. Hij is nog nooit in een nachtclub geweest, maar wil niet toegeven dat hij er nieuwsgierig naar is. Haastig praat hij verder: ‘Nou, misschien is dat allemaal niet zo vreemd voor een Russische wetenschapper, maar wist je dat hij officieel al een paar jaar geleden dood en begraven was en dat hij tot ieders verbijstering nu ineens weer opdook? En dan heb ik je nog niet eens verteld dat hij pornografische foto’s bij zich had van zichzelf en de vrouw van een Frans parlementslid.’

‘Mooie foto’s? Heb je ze bij je?’

‘Nee, Julius zei dat ik ze aan MI6 moest geven.’

‘Jammer. Nou ja, als baas van het departement is hij er officieel verantwoordelijk voor. Wat is er verder mee gebeurd?’

‘Onze Rus of zijn bazen chanteerden dat Franse parlementslid ermee en ze stuurden de foto’s ook naar de parlementsvoorzitters in Italië en Nederland. Dat hebben we allemaal kunnen sussen, zonder

dat het geld heeft gekost.’

‘Werkelijk? Je vraagt je af wat die Russen daarmee wilden bereiken? Het was dus geen privé-actie van de Ringstedman?’

‘We denken dat het in eerste instantie zijn idee was, maar dat Moskou de zaak toen heeft aangegrepen om verwarring te zaaien.’

‘Het zijn ondeugende rakkers, die Russen. Kunnen we uit voorzorg niet alle parlamentsleden en hun echtgenotes of echtgenoten bloot fotograferen en in de krant zetten, dan gaat het plezier van chanteren er snel af. Maar wacht even, dan moet ik zelf zorgen dat ik niet meer in het parlement ga zitten.’ Even kijkt de minister dromerig voor zich uit, maar dan komt hij ter zake. ‘Genoeg grappen gemaakt, Otmar, ik krijg straks de voorzitter van de vakbond van gevangenenbewaarders op bezoek. Daar kon ik niet onderuit, ik ken de man van vroeger en we hebben allebei een zomerhuisje in Tisvildeleje. Vreselijke man. Maar goed. Ik heb het gevoel dat die Rus in Ringsted ergens een belangrijke schakel in is. Vat de grote lijnen nog eens voor me samen, wil je?’

‘Zoals je wilt. Ons kleine landje speelt een rolletje in de Koude Oorlog. De Britse, Amerikaanse en Russische diensten hebben hier al heel lang mannetjes zitten die god-mag-weten-wat uitspoken. Waarschijnlijk steunen de Roden de linkse partijen, studenten en media met geld en indoctrinatie. De Amerikanen steunen een paar rechtse groepen en de regeringspartijen, dus ook jouw socialistische partij, met geld. Maar dat vertellen we niet verder. Verder geven ze wapens aan sommige conservatieve groeperingen. De Britten weten het meeste van iedereen, maar dat komt omdat ze goede contacten in het Oostblok hebben.

In Ringsted is iets uit de hand gelopen, maar wij weten zelf niet wat. De Britten willen het niet zeggen, of ze weten het echt niet. De Amerikanen ontkennen alles en willen niet eens praten, maar waarschijnlijk weten ze via de Britten toch wel iets meer dan wij. De Russen mogen we niet zelf benaderen, dus uiteindelijk weten we alleen wat de Britten willen loslaten. Mijn eigen inschatting is dat de Russen op de een of andere manier de Europese Samenwerking willen saboteren en tegelijk het hele vrije Westen willen destabiliseren, zodat ze zich wat veiliger kunnen voelen en tegelijk hun invloed kunnen vergroten. Wat de man in Ringsted deed, is niet van wezenlijk belang. Belangrijker is wat hij bezig was te organiseren.’

‘Is dat voor ons land van belang, Otmar?’

‘Ons land is een proeftuin voor allerlei ontwikkelingen, Henrik. Ik

geloof dat het heel goed zou zijn om erachter te komen wat de Russen doen of van plan zijn, omdat ons dat iets zou leren over de toekomst, waarmee we als klein land in Europa ons voordeel kunnen doen. We moeten leren van het verleden en goed voorbereid de toekomst tegemoet treden.'

'Zorg dat je erachter komt, Otmar. En kom het me vertellen.'

Otmar haalt zijn schouders op. 'We zijn afhankelijk van een meevaller, want ik heb nauwelijks mensen en middelen om serieus onderzoek te doen. Mag ik onorthodoxe middelen gebruiken?'

'Jullie vallen onder Algemene Zaken. Officieel moet je dit aan de premier vragen. Zolang ik er maar niets van weet, vind ik alles best, tot op zekere hoogte. Als je betrappt wordt, vlieg jij eruit, maar als je erg blundert, vliegen ik en Hans er ook uit en dat is vervelend, want dit kabinet moet nog veel tot stand brengen. We zitten er pas. Zonder mij lukt het natuurlijk niet,' besluit Hekke het onderhoud met een ondeugende glimlach.

* * *

In het Rosenborgpark zit Erik op een bank naar de vogels te kijken. Het is warm en hij zweet onder zijn geruite overhemd. Hij is op de terugweg van een gesprek met een auteur en hij heeft tijd over. Op kantoor wordt hij toch niet gemist. Hij doet zich weg in de zomerwarmte die drukkend tussen de bomen hangt. Sinds 1938 is de zomer niet zo zonnig geweest, hoorde hij laatst iemand op de radio vertellen, al kon september nog roet in het eten gooien, natuurlijk. Ingrid en hij zouden nog een week naar hun zomerhuisje gaan. Erik is geen reiziger. Wanneer Ingrid op reis gaat, meestal naar Zuid-Europa, blijft hij thuis. Hij kan niet koken, maar een eitje bakken lukt nog net en hij redt zich wel met sandwiches en maaltijden buiten de deur.

Vanuit zijn ooghoek ziet hij iets wits naderen. Het blijkt een grote, langharige hond met een wolfachtige kop. Er loopt een jonge vrouw naast in een licht mantelpak en op lage schoenen. Hij glimlacht tegen de vrouw wanneer ze langs zijn bank loopt, maar ze negeert hem. Hoe zou het zijn om de hond van deze vrouw te zijn? Ze zou hem strelen en zijn halsband afdoen als ze thuiskomen, dan zou hij op de bank mogen liggen, of in een ruime mand.

Erik schrikt van zichzelf. Wat is er met hem aan de hand? De laatste tijd voelt hij zich vreemd. Hij heeft tegenwoordig 's ochtends

Aantekeningen

bij elk hoofdstuk

1 Tiberius

- * De koning uit het voorleesverhaal heet Tarquinius Superbus. Hij kon goed oorlog voeren en was verder voornamelijk een tiran. De vrouw is Sibylla. Ze bracht de Sibyllijnse orakelboeken mee die daarna eeuwenlang zorgvuldig bewaard zijn. In de eerste eeuw voor onze jaartelling zijn ze bij een brand verloren gegaan en vervangen door een nieuwe collectie die tot in christelijke eeuwen in tijden van gevaar werd geraadpleegd.
- * Ze spelen mens-erger-je-niet. Dat heet in het Deens Ludo, maar is praktisch hetzelfde spel.
- * Deltager (familienaam van het gezin in de flatwoning) betekent deelnemer.
- * Ingrid bewondert het Romeinse Rijk waarvan de structuur zo goed in elkaar geschroefd zat; het had minstens 75000 kilometer rechte, goed onderhouden wegen. De stad Rome werd dagelijks door negen aquaducten voorzien van 140 miljoen liter water. Delen van dit systeem bedienen nog altijd Romeinse fonteinen. Het Colosseumtheater was groot genoeg voor 45000 bezoekers. Etc.
- * De fles port waaruit Ingrid twee glaasjes nam, was nog lang niet leeg. Vera zegt dat ze een nieuwe wil kopen, misschien om Harry's kritiek of sarcasme voor te zijn. Waarschijnlijk bedenkt ze zich morgen, omdat zo'n fles drank relatief heel erg veel geld kost. Voorbeeldje van verwarrende communicatie, zie ook aantekeningen bij hoofdstuk acht over communicatie.
- * Propellervliegtuigen zag Vera. Eind jaren vijftig waren er nog nauwelijks straalvliegtuigen in de burgerluchtvaart.
- * Otmars mijmering. Zelfs in de jaren zeventig waren er in Kopenhagen nog woonblokken met de wc op de binnenplaats.

2 Caesar

- * Erik stapt uit de tram. In die tijd (1959) reden er nog trams door Kopenhagen.

Nawoord

Scandinavië is niet meteen waar je aan denkt, bij de jaren vijftig. We denken eigenlijk zelden aan Scandinavië. Wij geloven dat ons eigen land uniek is en bij buitenland denken we eerst aan de Verenigde Staten (daar gebeuren de belangrijke dingen die wij onszelf als voorbeeld nemen!) en dan aan vakanties in bijvoorbeeld Frankrijk of Thailand. De landen bij ons in de buurt vinden we nauwelijks interessant, of we hebben er geen tijd voor. Dat is ergens wel jammer. Want we hadden veel kunnen leren van processen die ook bij de burens spelen, maar soms net even anders.

Uit Zweden komen politieromans om mee op vakantie nemen, in Noorwegen heb je fjorden en in Denemarken, ja wat heb je daar eigenlijk?

Denemarken is een klein land, ietsje groter dan Nederland, maar met veel meer ruimte, meer bossen, meer heuvels, meer strand en veel minder mensen. In de jaren vijftig maakte Denemarken een ontwikkeling door die sterk leek op die in landen als bijvoorbeeld Engeland, België, Nederland, Duitsland en natuurlijk Noorwegen en Zweden. De landbouw en veeteelt werden verder teruggedrongen ten gunste van de industrie, de welvaart nam toe, er werd sociale wetgeving ingevoerd, militair en economisch werd met andere landen samengewerkt. De cultuur veranderde, radio en tv werden gemeengoed, de mensen werden mobieler, het platteland raakte ontvolkt, enzovoort. Denemarken verschilde van Nederland voornamelijk in drie opzichten. Ten eerste kenden de Denen geen verzuiling, de kinderen gingen gewoon allemaal naar dezelfde school en het was niet nodig dat er in een dorp of stad drie of vier verschillende turnverenigingen waren omdat protestants-christelijk turnen nu eenmaal anders was dan bijvoorbeeld socialistisch of katholiek turnen. Ten tweede was en is de vrouwenemancipatie in Denemarken aanzienlijk verder gekomen dan in Nederland. En ten derde, maar dat is nogal subjectief, zijn de jaren vijftig in Denemarken relatief lang blijven hangen.

Denemarken is heel lang een typisch jaren vijftig land gebleven: een knusse goedelijkheid, een net straatbeeld, gehoorzame bur-

gers, weinig diefstal en andere misdrijven, schone treinen die op tijd reden, een prachtige ruimtelijke ordening, een sterke staat, fantastische voorzieningen, een grote sociale controle, een groot geloof in autoriteiten, respect voor oude ambachten, kortom, het was tot diep in de jaren zeventig in veel opzichten een fatsoenlijk, tevreden en ietwat traag op de buitenwereld reagerend land.

Rome's Schroevendraaiers had ook in een ander West-Europees land kunnen spelen, bijvoorbeeld in Nederland. Ik hoop dat de schrijver de lezer niet op een verkeerd been heeft gezet en dat de lezer over een soepel brein beschikt. De lijn van de ontwikkelingen blijft gelijk, ongeacht het land. We zitten in hetzelfde schuitje.

Dit wat betreft de plaats. Met de tijd ligt het iets ingewikkelder. Weliswaar speelt het verhaal in de jaren vijftig van de vorige eeuw, maar we stuiten ook op het klassieke Rome van twintig eeuwen geleden. Er zijn parallellen. Misschien niet eens zozeer gelegen in het feit dat na de burgeroorlogen onder Caesar en Augustus het rijk opnieuw moest worden ingericht of in bijvoorbeeld de problemen met de grootschalige landbouw. Nee, de overeenkomst tussen het klassieke Rome en de jaren vijftig ligt vooral in de nadruk op de vorm ten koste van de inhoud.

Je zou kunnen zeggen dat de Romeinen geen baanbrekende denkers maar knappe, behoudende bouwers waren en dat onze jaren vijftig eerder een tijd waren van constructies dan van inspiraties. Pas wanneer de babyboomers in de jaren zestig aantreden, zullen de dromen de constructies overspoelen. Ze rollen als een vloedgolf van barbaren over de Romeinse Rijn grens, als een invasie van Picten over de muur van Hadrianus. Tot ze vastlopen in nieuwe vormen. Met beeldspraak moet je doorgaans een beetje oppassen, maar het is verleidelijk om te zeggen dat achter de constructie van het IJzeren Gordijn Oost-Europa nog bijna drie decennia in de jaren vijftig zal blijven hangen.

Waar komt dit boek vandaan? Een beetje schrijver houdt dat meestal geheim en misschien is dat beter voor het image van de schrijver. Toch wil ik, roekeloos, een paar invloeden noemen: Arthur C. Clarke, vooral door zijn boek *Childhood's End* uit 1953. Hij was in zijn jeugd een soort Rick, gek op sterrenkunde. In 1945 dacht hij al aan 'geostationaire' communicatiesatellieten. Hij is bekend van tv-programma's over mysterieuze fenomenen en natuurlijk van de film *2001*, die hij maakte samen met Kubrick, die in dit boek ook even wordt genoemd in het hoofdstuk *Spartacus*.

Verder vond ik de sfeer van John Le Carré's vroege boeken zoals *Spion aan de muur*, *Een kleine stad in Duitsland* zeer typerend voor de Koude Oorlog, al begon hij pas begin jaren zestig te schrijven en zou deze oorlog tot de jaren negentig voortduren. Zijn personages verzetten zich als Otmar tegen het cynisme van de macht. Dan noem ik nog twee boeken: Johan Huizinga's *In de Schaduwen van Morgen* (1935). De historicus Huizinga maakt zich zorgen over de ontwrichting van de cultuur die sinds 1914 gaande is. De Romeinse beschaving is, zegt hij, in barbaarse omstandigheden geëindigd en hij vraagt zich af of we in deze tijd dezelfde kant opgaan: 'We blijven voortstorten in het onbekende'. En dan is er het essay van Ortega y Gasset (1940) *Over het Romeinse Rijk*. Deze filosoof zegt dat de Romeinen zich ten tijde van de Republiek in vrijheid onderwierpen aan door hen zelf op maat gemaakte instellingen en dat in tegenstelling daarmee de moderne Europese liberalen de gevaarlijke illusie hebben dat het vanzelf goed gaat met de maatschappij als de mensen maar vrij zijn en allemaal kunnen stemmen. Wat hebben Huizinga en Ortega y Gasset met dit boek te maken? Het zijn cultuurpessimisten die samen met onder meer Oswald Spengler in de troebelen van de moderne tijd het naderend einde van de westerse beschaving zagen. De klassiek-humanistische beginselen (Rome, Renaissance) en het christendom (Rome, Bijbel) waren uitgewerkt en de maatschappij raakte op drift. Tegenwoordig zijn deze opvattingen niet meer populair, maar in een boek over de jaren vijftig hebben ze nog wel een plaats: in die jaren werd nog geloofd in oude waarden.

Of de pessimisten gelijk hebben gekregen, komt in de volgende delen van deze cyclus over de woelige geschiedenis van de jaren zestig generatie aan de orde.

David Grabijn

In dezelfde serie van dezelfde auteur:

(vanaf najaar 2004 verschijnt elk halfjaar een volgend 'deel')

Madelena's Bed

Het mythisch voorspel / De tweede wereldoorlog

Ringo's Testament

Aanspoelen van de geboortegolf / Jaren zestig

Rioja Voor De Ziel

Idealen / Jaren zeventig

De Pijnbank Van Het Geluk

De samenleving in therapie / Jaren tachtig

Garage Tibet

Ondernemers op pad / Jaren negentig

Mirrari's Redding

De toekomst is er al / De nieuwe eeuw